

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”
(для бакалаврів)**

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Підготовлено професором кафедри історії та теорії держави і права
Ю. В. Ящурином

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права
(протокол № 7 від 04.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Ящурином Ю. В. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 42 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни, теми самостійної роботи студентів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2010
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальна дисципліна “Історія держави і права зарубіжних країн” — складова навчального процесу, важливий чинник, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентами знань та їх реалізації в ході проходження практики та під час роботи в “Юридичних клініках”.

Мета вивчення навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” полягає в тому, щоб надати майбутнім юристам знання про загальні закономірності і характерні особливості виникнення, функціонування, зміни різних типів та форм держави і права зарубіжних країн на всіх етапах їх розвитку.

Завдання навчальної дисципліни: надати майбутнім юристам знання з основних положень історії держави і права зарубіжних країн; предмета і завдань курсу “Історія держави і права зарубіжних країн”; зв'язку історії держави і права зарубіжних країн з гуманітарними, соціально-економічними та загальною юридичними дисциплінами.

Важливо зрозуміти еволюцію суспільного ладу на різних етапах розвитку зарубіжних країн; засади функціонування системи органів влади і управління, суду в зарубіжних країнах з часу найдавніших державних утворень аж до наших днів. Не менш важливим є вивчення джерел та особливостей права зарубіжних країн на всіх етапах історичного розвитку; історії кодифікації права зарубіжних країн та наслідків кодифікаційних процесів під час формування різних правових систем світу.

Студенти, спираючись на принцип історизму, повинні вміти аналізувати джерела права, використовувати історичний досвід державотворення і права зарубіжних країн у практичній діяльності та на основі знання правових систем минулого вдосконалювати правову культуру, розуміти значення державно-правових інститутів у житті суспільства.

Відповідно до навчального плану Інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом ця навчальна дисципліна вивчається на курсі протягом I і II семестрів.

Місце навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” у навчальному процесі визначається її зв'язками з іншими дисциплінами та значенням як суспільно-політичної науки, яка

вивчає як конкретні суспільно-політичні явища, якими є держава і право, так і правові аспекти суспільного життя відповідно до суспільно-економічної формації в тій чи іншій країні.

Враховуючи вищезгадане, слід зазначити, що “Історія держави і права зарубіжних країн” є базовою, фундаментальною навчальною дисципліною для підготовки і бакалаврів, спеціалістів та магістрів з напрямку права.

Вивчення навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” тісно пов’язано із набуттям знань із суміжних навчальних дисциплін, серед яких “Теорія держави і права”, “Історія держави і права України”, “Історія вчень про державу і право” та ін.

Навчальний матеріал висвітлюється відповідно до загальноцивілізаційних засад, з урахуванням державно-правових та національних традицій, яким притаманний гуманізм, демократизм та соціальна справедливість.

Самостійна робота формує вміння відслідковувати і оцінювати тенденції державного будівництва, аналізувати і впорядковувати взаємозв’язки між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, оцінювати ефективність функціонування системи державного управління кожної країни в історичному аспекті.

Ефективна самостійна робота спричинює розуміння того, що в історії держави і права зарубіжних країн основне — це вивчення правових джерел, які регулюють відносини, що виникають у процесі організації та діяльності кожної держави під час зміни соціально-політичної формації.

Зміст самостійної роботи визначається навчальною програмою дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” забезпечується методичними матеріалами для практичних (семінарських) занять, методичними матеріалами для самостійної роботи студентів, конспектами лекцій, підручниками, навчальними посібниками та нормативно-правовими актами.

Основними напрямками самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” є: опрацювання лекційного матеріалу, законодавчих, нормативно-правових, літературних джерел; вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання методичними рекомендаціями. Обов’язковим є виконання та письмове оформлення завдань, тестів, схем, порівняльних таблиць та інших робіт, підготовка до семінарських та практичних занять.

Підготовка до різноманітних форм поточного контролю, реферату за вказаними темами будуть сприяти аналітичному розгляду проблемних питань, що виникають у процесі реформування державної влади та державного управління в кожній країні.

Важливо опрацьовувати лекційний матеріал. Саме матеріал лекцій є тим підґрунтям та інструментом, що спрямовує студентів у раціональному напрямі при вивченні навчального матеріалу. Необхідно враховувати, що лише лекції надають студентам знання в обсязі, необхідному для подальшого поглибленого вивчення навчальної дисципліни, та роз'яснюють найбільш складні поняття та положення навчальної дисципліни. Належне ведення конспекту лекцій сприяє збереженню необхідної інформації та подальшого його аналізу.

При опрацюванні матеріалу лекції студент повинен звірити конспектований матеріал із питаннями, які визначені в плані проведення практичного заняття. При відсутності у конспекті лекції необхідного матеріалу або неповного розкриття того чи іншого питання студент повинен звернутися до рекомендованої літератури, а саме: законів, нормативно-правових актів, підручників, навчальних посібників та інших літературних джерел.

При опрацюванні матеріалу з вказаних джерел студенту необхідно з'ясувати сутність питання, що вивчається, не уникаючи при цьому визначення сутності незрозумілих чи незнайомих термінів, бо інакше це ускладнить працю і над лекційним, і навчальним матеріалом з інших джерел.

Тому під час опрацювання студентами навчального матеріалу за підручником, навчальними посібниками або нормативно-правових актів, бажано і необхідно відпрацювати зручну для себе певну систему позначень та фіксації опрацьованого матеріалу.

Вивчення тієї чи іншої навчальної дисципліни лише за конспектом лекцій, навчальними посібниками, а також підручниками є недостатнім. Належна підготовка за більшістю тем з навчальної дисципліни "Історія держави і права зарубіжних країн" можлива тільки при опрацюванні студентом необхідного матеріалу і за першоджерелами, і науковою, спеціальною літературою. Тому в навчальній програмі подаємо список обов'язкової та додаткової літератури із усіма необхідними реквізитами (автор, назва джерела, місце та рік видання). Студентам необхідно звернутися до алфавітного каталогу бібліотеки та знайти у ньому картку із необхідним джерелом та бібліотечним шифром.

Для проведення наукового дослідження обраної правової проблеми студентам треба готувати наукову доповідь або виступ на конференцію відповідно до джерел, реквізити яких є у систематичному бібліотечному каталозі інформаційно-бібліотечного комплексу МАУП.

Особливу увагу студентам треба приділяти роботі із комп'ютерними інформаційними системами. Тут слід враховувати, що найбільш розповсюдженими, доступними і зручними у використанні системами пошуку і зберігання нормативно-правової інформації є інформаційно-пошукова система нормативно-правових документів “Право”. Використовуючи той чи інший напрям пошуку, студент може отримати необхідний масив нормативно-правових актів, який у вигляді систематизованого за часом прийняття або тематикою (за вибором студента) переліку виводиться на екран і є доступним для подальшого опрацювання. Великий обсяг необхідної правової та наукової інформації містить у собі мережа Internet, яка може бути використана студентами у підготовці до занять, написанні доповідей, рефератів тощо.

Активне і раціональне використання студентами засобів технічного забезпечення і новітніх технологій сприятиме ефективній підготовці до навчальних занять з дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн”.

Мета практичних занять полягає у закріпленні і поглибленні набутих теоретичних знань студентів, опануванні навичками застосування цих знань при вирішенні конкретних ситуативних завдань, контролю за якістю засвоєння матеріалу, стимулювання самостійної роботи студентів над вивченням навчальної дисципліни, засвоєння ними основних положень та вивчення основних положень “Історії держави і права зарубіжних країн” на сучасному етапі розбудови незалежної України та її прагнення до європейської інтеграції.

Основними видами та формами аналітично-пошукової діяльності під час самостійної роботи з навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” є: пошук та огляд літературних джерел за вказаною проблематикою, підготовка рефератів та аналітичний перегляд наукових публікацій, аналіз конкретних практичних ситуацій в історії держави і права конкретних зарубіжних країн, підготовка до вирішення ситуаційних вправ та тестових завдань з використанням відповідного програмного забезпечення.

Основою для підготовки до семінарських та практичних занять є плани проведення семінарських занять. На практичних заняттях використовуються різні форми та методи контролю знань студентів,

основними серед яких є: усне опитування, дискусія, реферативні повідомлення та їх обговорення, вирішення практичних завдань, а також проведення тестового контролю.

Специфіка семінарських та практичних занять з навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” полягає в тому, що під час їх проведення значна увага зосереджується на поєднанні глибокого засвоєння історико-теоретичного матеріалу та вирішенні практичних завдань, які безпосередньо виникають нині з практики державного управління в Україні.

Тому головним є формування у студентів вмінь аналізувати поточну як державноутворюючу, управлінську, так і правову ситуацію в конкретній державі відповідно до історичного періоду її розвитку, враховуючи при цьому і конституційні зміни, і зміни чинного законодавства та прийняття новітніх нормативно-правових актів.

Самостійна підготовка студентів до таких форм заняття, як співбесіда та дискусія, дозволяє багатоаспектний розгляд питань, винесених на обговорення під час семінарського заняття, сприяє підготовці до участі в обговоренні максимальної кількості студентів, розвитку історико-правового мислення та опануванню юридично-ділового стилю спілкування.

Студент, готуючись до участі у практичному занятті та обговоренні того чи іншого питання, також повинен враховувати історико-теоретичні положення та реалії політичного життя України. Його вміння аналізувати та висловлювати власну оцінку щодо процесів здійснення державного будівництва та розвитку місцевого самоврядування в окремій країні дозволить чітко формулювати основні історико-теоретичні положення, аргументувати та доводити свої міркування і твердження, а також давати якнайповнішу і в той же час стислу відповідь.

Написання доповідей та рефератів сприяє глибшому усвідомленню здобутих знань. Тематика рефератів пропонується за визначеними темами самостійної роботи.

Мета реферативної доповіді полягає в засвоєнні студентами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні питань, проведенні дискусії.

Роботу над рефератом необхідно починати з добре продуманого вступу. У вступі треба визначати як мету проведення дослідження, і максимально точно встановити його межі, а також визначати методи проведення. Після визначення мети дослідження, а також його меж і

методів дослідження, можна переходити до проведення безпосереднього дослідження проблеми, враховувавши і теоретичні, і практичні аспекти.

В основній частині дається чітке обґрунтування шляхів вирішення проблеми, яким саме і необхідно віддати перевагу. Реферат в обов'язковому порядку повинен завершуватися висновками та посиланням на використані закони, нормативно-правові акти та літературні джерела.

Структура реферату обумовлюється актуальністю проблеми виснесеної на обговорення. Як правило, обсяг реферату не повинен перевищувати 10 сторінок, причому вступ (1 с.), основна частина (6 с.), висновки (2 с.), список літератури (1 с.).

Під час самостійної підготовки студент може використовувати різноманітні форми науково-дослідної роботи, яка здійснюється в інституті за наступними основними напрямками: робота у студентських наукових гуртках; підготовка наукових доповідей, статей (і в друкованих засобах масової інформації); участь у наукових спеціалізованих конференціях, круглих столах, семінарах (з підготовкою наукових доповідей, тез тощо); підготовка курсових робіт.

Причому оцінюванню підлягають результати такої науково-дослідної роботи, яка тісно пов'язана з тематикою навчальної дисципліни "Історія держави і права зарубіжних країн".

Система контролю знань студентів передбачає застосування точного, рубіжного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять і має на меті перевірку системності, ефективності самостійної роботи та рівня підготовленості студентів з окремих тем навчальної програми дисципліни "Історія держави і права зарубіжних країн".

Рубіжний контроль здійснюється для активізації самостійної роботи студентів під час опанування окремих модулів навчальної дисципліни "Історія держави і права зарубіжних країн" та підвищення якості навчального процесу.

Підсумковий контроль проводиться з метою виставлення семестрової оцінки за результати навчання студентів за навчальною програмою дисципліни та на певному освітньо-кваліфікаційному рівні (бакалавр, спеціаліст). Підсумковий контроль включає семестровий контроль та державну атестацію.

У процесі контролю поєднується традиційна чотирибальна (2-5) система оцінки успішності студентів з рейтинговою системою оцінки знань.

Рейтингова система оцінки знань студентів посилює зацікавленість студентів при вивченні навчального матеріалу, стимулює систематичну самостійну роботу студентів, підвищує об'єктивну оцінку їх знань, виявляє і розвиває творчі здібності та запроваджує здорову конкуренцію у навчанні.

Особливістю рейтингової системи оцінки знань є визначення об'єктивної оцінки знань студента з дисципліни "Історія держави і права зарубіжних країн" з урахуванням оцінок, які він отримав під час навчальних протягом семестру, вона визначається на підставі оцінювання знань, визначених навчальною програмою.

Рейтингова система оцінки знань студентів з дисципліни "Історія держави і права зарубіжних країн" ґрунтується на постійному контролі успішності студента протягом семестру, проміжними етапами якого є рубіжні (модульні) атестації.

Рубіжна рейтингова оцінка знань враховується під час виставлення загальної атестаційної оцінки при складанні заліку та екзамену в цілому, а також під час виставлення заліку "автоматом", або складання за відповідними питаннями (білетами) і при необхідному додатковому вивченні матеріалу та його опанування студентом на рівні рейтингових.

Для визначення рівня засвоєння навчального матеріалу з навчальної дисципліни "Історія держави і права зарубіжних країн" та безпосереднього його оцінювання встановлюються такі критерії:

0 рівень. Студентом набрано менше ніж 50 балів. Студент протягом курсу навчання був відсутнім на лекційних та семінарських заняттях. Теми лекцій ним не законспектовані або самостійно не відпрацьовані. Якщо ж він був присутнім на заняттях, то відмовлявся відповідати на питання, поставлені в плані проведення семінарських занять. Пропущені заняття та заняття, на яких він отримав незадовільну оцінку в зв'язку із незасвоєнням навчального матеріалу, не відпрацьовані.

В цілому студент має лише окремі уривчасті знання з окремих тем навчальної дисципліни, а навчальним матеріалом в цілому не володіє. Він не може зробити аргументованих висновків щодо історичного розвитку держави і права зарубіжних країн, а також провести аналіз ситуацій, які склалися під час реформування державного ладу та

управління, а також місцевого самоврядування у провідних у промисловому розвитку країнах світу.

Оцінка **“незадовільно”** — студент не в змозі дати відповідь на поставлене питання або відповідь є неправильною. Студент не розуміє сутності поставленого питання, не може робити правильні висновки.

I рівень. Студентом набрано від 50 до 70 балів. Студент протягом курсу навчання частково був відсутнім на лекційних та семінарських заняттях. Теми лекцій ним не законспектовані або самостійно відпрацьовані не в повному обсязі. Якщо студент був присутнім на заняттях, то його відповіді на питання, поставлені в плані проведення семінарських занять, були не повними. Пропущені заняття та заняття, на яких він отримав незадовільну оцінку в зв'язку із не засвоєнням навчального матеріалу, відпрацьовані не повністю.

Він володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні та має певні знання з окремих модулів навчальної дисципліни, розуміє зміст поставлених питань, але йому складно дати на них правильну та науково-обґрунтовану відповідь.

Оцінка **“задовільно”** — студент у загальних рисах розкрив питання, розуміє їх сутність та намагається зробити висновки, але при цьому робить грубі помилки, матеріал викладає нелогічно, у нього відсутнє власне бачення вирішення поставленої проблемної ситуації.

II рівень. Студентом набрано від 70 до 90 балів. Протягом навчання студент у переважно був присутнім на лекційних та семінарських заняттях. Теми лекцій ним законспектовані або самостійно відпрацьовані в повному обсязі.

Якщо студент був присутнім на заняттях, то його відповіді на питання були достатньо повними. Пропущені заняття та заняття, на яких він отримав незадовільну оцінку, відпрацьовані майже повністю.

Студент має достатні знання з навчального матеріалу, може його аналізувати, але у нього не достатньо сформовані вміння та навички для формулювання правильних, обґрунтованих висновків, проведення порівняльного аналізу закономірностей історично розвитку держави і права зарубіжних країн.

Оцінка **“добре”** — загальний рівень знань студента відповідає встановленим вимогам, але є окремі недоліки при відповідях та при виконанні завдань, винесених на самостійне опрацювання, обґрунтування теоретичних положень не зовсім точне, не підтверджуються достатньо обґрунтованими висновками.

III рівень. Студентом набрано від 90 до 100 балів. Протягом курсу навчання студент постійно був присутнім на лекційних та семінарських заняттях. Теми лекцій ним законспектовані або самостійно відпрацьовані в повному обсязі.

Якщо студент був присутнім на заняттях, то його відповіді на питання були повними та обґрунтованими. Пропущені заняття з поважних причин та заняття, на яких він отримав задовільну оцінку, відпрацьовані повністю.

Студент володіє достатнім обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, у нього на достатньому рівні сформовані вміння та навички для формулювання правильних, обґрунтованих висновків, проведення порівняльного аналізу закономірностей історично розвитку держави і права зарубіжних країн.

Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних і колективних завдань.

Оцінка **“відмінно”** – студент повно і всебічно розкриває питання з усіх тем навчальної дисципліни, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструючи при цьому глибокі знання джерел, що стосуються історичного розвитку держави і права зарубіжних країн.

Він має власну точку зору стосовно поставленого питання з відповідної теми і може аргументовано його доводити.

Кожний рівень знань студента викладач повинен аргументовано вмотивувати, визначати при цьому оцінку.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

(структура і обсяг курсу, орієнтовний розподіл годин
за темами і формами знань)

№ пор.	Назва теми занять	Всього годин	Аудиторна робота			Сам. роб.	Форма контролю
			Всього годин	Лекцій	Семинарів		
1	2	3	4	5	6	7	8
I семестр							
Змістовий модуль I. Історія держави і права стародавнього та античного світу (рабовласницький тип держави і права)							
1	Вступ до курсу “Історія держави і права зарубіжних країн”	5	4	2	2	1	О, Р
2	Рабовласницька держава і право Стародавнього Сходу	10	10	6	4	-	О, Р, СР
3	Рабовласницькі держави та право Стародавньої Греції (Спарта, Афіни)	6	6	4	2	-	О, СР
4	Держава і право Стародавнього Риму	10	8	4	4	2	О, Р, СР, КР
Разом годин за модулем № 1		31	28	14	14	3	
Модульний контроль							
Змістовий модуль II.							
Історія держави і права в середні віки (феодална держава і право)							
5	Ранньофеодална держава і право (держава франків)	6	6	4	2	-	О, Р, СР
6	Станово-представницька монархія в країнах Західної Європи	10	10	8	2	-	О, Р, СР, КР
7	Станово-представницька монархія в Московії	6	6	4	2	-	О, Р
8	Держава і право Арабського халіфату	6	4	4	-	2	ПК, О, Р
9	Абсолютна монархія в країнах Західної Європи	12	10	8	2	2	ПК, О, Р

1	2	3	4	5	6	7	8
10	Абсолютна монархія в Російській імперії	10	8	6	2	2	О, Р, СР
Разом годин за модулем № 2		50	44	34	10	6	
Разом годин за 1 семестр		81	72	48	24	9	
Модульний контроль							
Змістовий модуль III.							
Держава і право нового часу (буржуазна держава і право)							
11	Держава і право буржуазної Англії	4	2	2	-	2	О, ПК, Р, Д
12	Історія держави і права США	8	4	2	2	4	О, Р, СР
13	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права у Франції	6	2	2	-	4	О, Р
14	Виникнення держави і права буржуазної Німеччини	6	2	2	-	4	О, ОС, Р
15	Паризька комуна та утворення Третьої французької республіки	6	4	2	2	2	О, Р
16	Держава і право Російської імперії ХІХ – поч. ХХ ст.	6	2	2	-	4	О, Р, КР
17	Держава і право Росії в період імперіалізму та першої буржуазно - демократичної революції	6	4	2	2	2	-
Разом годин за модулем № 3		42	20	14	6	22	-
Модульний контроль							
Змістовий модуль IV.							
Історія держави і права новітнього часу							
18	Жовтнева революція в Петрограді. Створення та розвиток Радянської держави і права (1917–1921 рр.)	8	4	2	2	4	О, Р
19	Вплив більшовицької держави і права на світову історію	6	2	2	-	4	О, Р
20	Історія держави і права СРСР (1922-1945 рр.)	8	4	2	2	4	О, Р, СР
21	Держава і право США в новітній час	4	-	-	-	4	СР, ПК

1	2	3	4	5	6	7	8
22	Післявоєнний державно-правовий розвиток країн світу	8	4	2	2	4	СР, ПК, О
23	Виникнення нових незалежних держав у Центральній Європі	5	-	-	-	5	
Разом годин за модулем № 4		39	14	8	6	5	
Разом годин за 2 семестр		81	34	22	12	47	
Модульний контроль							
	Курсова науково-теоретична конференція						
Разом годин:		162	106	70	36	56	Іспит

Форми контролю:

Усне опитування — У

Контрольні роботи — КР

Перевірка конспектів лекцій — ПК

Перевірка завдань для самостійної роботи — СР

Обговорення підготовлених реферативних повідомлень — Р

ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

I СЕМЕСТР

Змістовий модуль I. Історія держави і права стародавнього та античного світу (рабовласницький тип держави і права)

Тема 1. Предмет, методологія, періодизація історії держави і права зарубіжних країн

Питання для самостійного опрацювання

1. Історія держави і права зарубіжних країн (надалі ІДПЗК) в системі юридичних наук.
2. Предмет ІДПЗК.
3. Методологія ІДПЗК.
4. Періодизація ІДПЗК.

Теми рефератів

1. ІДПЗК як наука та навчальна дисципліна.
2. Історичний розвиток науки ІДПЗК: від зародження до сьогодення.

Література [1; 10; 13; 14; 16-18; 24; 25; 27; 29-31; 52; 67]

Тема 2. Рабовласницька держава і право Стародавнього Сходу

Характеристика держави і права Стародавнього Вавилону

Питання для самостійного опрацювання

1. Загальна характеристика держав Стародавнього Сходу.
2. Утворення та розвиток Вавилонської держави.
3. Суспільний лад Стародавнього Вавилону.
4. Державний устрій Стародавнього Вавилону.
5. Загальна характеристика законів Хаммурапі.

Характеристика Стародавнього Єгипту

Питання для самостійного опрацювання

1. Утворення, розвиток та загибель Стародавнього Єгипту.
2. Суспільний лад Єгипту.
3. Державний устрій Єгипту.
4. Джерела та характерні риси права.

Історія держави та права Стародавньої Індії

Питання для самостійного опрацювання

1. Виникнення і розвиток держави Стародавня Індія.
2. Суспільний лад Індії.
3. Державний устрій Індії.
4. Джерела права. Загальна характеристика законів Ману.
5. Шлюбно-сімейне та спадкове право.

Теми рефератів

1. Особливості утворення перших держав Стародавнього Сходу.
2. Історичні етапи розвитку Стародавнього Вавилону.
3. Державний апарат Стародавньої Індії.

Література [1-3; 10; 42; 49; 51]

Тема 3. Рабовласницькі держави та право Стародавньої Греції

Держава та право Стародавньої Греції (Афіни та Спарта)

Питання для самостійного опрацювання

1. Виникнення Афінської рабовласницької держави. Характеристика її суспільного устрою та державного ладу.
2. Основні риси права Афінської держави.
3. Суспільний устрій та державний лад Стародавньої Спарти.

Держава та право Стародавнього Риму

Питання для самостійного опрацювання

1. Виникнення держави у Стародавньому Римі. Періодизація її історії.
2. Характеристика Римської держави як республіки. Державний лад (характеристика та функції народних зборів, сенату, магістратури).
3. Суспільний лад Риму періоду республіки.
4. Перехід до монархії. Характеристика державного і суспільного ладу Риму періоду принципату Августа.

Теми рефератів

1. Соціальна спрямованість реформ Солона і Клісфена, їх роль у становленні рабовласницької демократичної республіки в Афінах.
2. Судова система афінського полісу.
3. Порівняльна характеристика афінської демократії та спартанської олігархії.

Література [7; 8; 47; 54; 55; 58; 70; 74]

Тема 4. Держава і право Стародавнього Риму

Питання для самостійного опрацювання

1. Заснування Стародавнього Риму та загальна характеристика царського періоду його розвитку. Рабовласницька держава у Стародавньому Римі.
2. Правове становище населення. Реформи Сервія Тулія.
3. Утворення аристократичної республіки. Правове становище населення.
4. Падіння республіки і перехід до імперії. Суспільний устрій. Зміни в державному ладі. Падіння Римської імперії.
5. Римське рабовласницьке право, етапи його розвитку. Джерела права. Право найдавнішого періоду. Закони XII таблиць.
6. Право класичного та посткласичного періодів. Публічне і приватне право. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне та спадкове право.
7. Кримінальне право. Судовий процес. Кодифікація Юстиніана.

Теми рефератів

1. Магістратури у Стародавньому Римі. Їх види та компетенція.
2. Зміни в державному ладі періоду домінанту.

3. Загальна характеристика кодифікації Юстиніана.

Література [7; 8; 47; 54; 55; 58; 70; 74]

Питання для першого модульного самостійного контролю

1. Що вивчає ІДПЗК?
2. ІДПЗК — це історична чи юридична наука?
3. Як взаємодіє ІДПЗК із іншими науками?
4. У чому відмінність ІДПЗК від:
  - всесвітньої історії;
  - теорії держави і права;
  - історії держави і права України?
5. Хто є основоположником науки ІДПЗК?
6. Для чого вивчається студентами курс ІДПЗК?
7. Як у історико-правовій науці тлумачиться термін “Стародавній Схід”?
8. У чому відмінність між домашнім (“патріархальним”) і класичним рабством?
9. Коли виникла Вавилонська держава?
10. Яка відмінність між Вавилоном, Вавилонією та Месопотамією?
11. Який порядок укладання договорів у Стародавньому Єгипті?
12. Який шлюбний вік був встановлений для вавилонян?
13. Які основні періоди розвитку Стародавнього Єгипту?
14. Матріархат чи патріархат існував у староегипетській сім’ї?
15. У якому віці єгиптяни, зазвичай, укладали шлюб?
16. Які покарання застосовували до державних злочинців у Стародавньому Єгипті?
17. Які індійські держави II тис. до н. е. ви можете назвати?
18. Які питання регламентують закони Ману?
19. Які джерела староіндійського права ви можете назвати?
20. Які судові інститути в Індії ви можете назвати?
21. Чи допускалося у Стародавній Індії розлучення?
22. У чому полягає відмінність античних держав від стародавньосхідних?
23. Які функції виконували народні збори на різних етапах старогрецької державності?
24. У чому проявилася демократичність устрою державності?
25. Якою за формою державного правління була Стародавня Спарта?

26. Яка держава виникла в часі найпізніше — Афінська держава, Стародавній Рим чи Спарта?
27. Скільки “царів-рексів” було в Стародавньому Римі в період царського розвитку?
28. Що означає термін “центурія”?
29. Коли були прийняті закони XII таблиць?
30. Як набувалося та втрачалося громадянство Риму?
31. Які права давали особі повна правоздатність?
32. На який термін могла бути обрана особа — магістрат?
33. У чому сутність принципату як форми правління?
34. У чому сутність доміанату як форми правління?
35. Які причини сприяли втраті могутності Римської імперії та зумовили їх крах?
36. Як ви розумієте поняття “звичаєве право”?
37. Коли у Римі виникають закони?
38. Із якою метою магістрати видавали едикти?
39. Кого з найвидатніших юристів в Римі ви можете назвати?
40. Які існували різновиди імператорських конституцій?
41. Чи проводилися у Римі кодифікаційні роботи?
42. Які різновиди шлюбу у Римі?
43. Хто у Римі міг бути спадкоємцем?
44. Яку власність називали квірітською?
45. Як здійснювався обряд манципації?

Змістовий модуль II. Історія держави і права в середні віки (феодальна держава і право)

Тема 5. Ранньофеодальна держава та право (держава франків)

Питання для самостійного опрацювання

1. Утворення держави франків.
2. Реформа К. Мартела.
3. “Салічна правда” як пам’ятка ранньофеодального права франків.
4. Франкське суспільство за “Салічною правдою”.
5. Характеристика за “Салічною правдою”:
  - а) кримінального права;
  - б) цивільного права;
  - в) шлюбно-сімейного права.
6. Судова влада у франкській державі.

Теми рефератів

1. Феодалізація франкського суспільства.
2. Поняття “середньовіччя” та загальна характеристика його держав та права.

Література [44; 59; 79; 86; 97; 111]

Тема 6. Станово-представницька монархія в країнах Західної Європи

Питання для самостійного опрацювання

1. Передумови виникнення, порядок формування, структура і діяльність станово-представницьких установ у державах Європи.
2. Суспільний устрій та державний лад Франції, Англії та Німеччини періоду станово-представницької монархії.
3. Характеристика основних джерел права західноєвропейських держав періоду станово-представницької монархії.

Теми рефератів

1. Велика хартія вольностей 1215 р.
2. Золота булла 1356 р.
3. Великий березневий ордонанс 1357 р.

Література [4; 12; 14; 78; 87; 112]

Тема 7. Станово-представницька монархія в Московії

Питання для самостійного опрацювання

1. Утворення московської централізованої держави.
2. Суспільний устрій та державний лад Московії періоду станово-представницької монархії.
3. Характеристика права Московії періоду станово-представницької монархії:
  - а) Судебник 1497 р.;
  - б) Судебник 1550 р.;
  - в) Соборне уложення 1649 р.

Теми рефератів

1. Рейхстаг і ландтаги як станово-представницький орган феодальної Німеччини.
2. Характеристика кримінального права і процесу за законодавством періоду станово-представницької монархії в Московії.

Література [28; 30; 32; 33; 120]

Тема 8. Держава і право Арабського халіфату

Питання для самостійного опрацювання

1. Виникнення Арабського халіфату та ісламу як світової релігії.
2. Органи влади і місцевого управління Арабського халіфату.
3. Характеристики основних джерел мусульманського права.
4. Правовий статус особи за мусульманським правом (шаріатом).
5. Суд та судочинство.

Теми рефератів

1. Роль релігії в процесі розвитку держави і права Арабського халіфату.
2. Державний устрій Арабського халіфату

Література [27; 42; 62; 121; 122]

Тема 9. Абсолютна монархія в країнах Західної Європи

Питання для самостійного опрацювання

1. Суспільний устрій та державний лад Франції. Французький класичний абсолютизм.
2. Особливості абсолютної монархії в Англії та Німеччині.
3. Джерела та основні риси права Франції, Англії та Німеччини в період абсолютної монархії.

Теми рефератів

1. Початок буржуазної революції у Франції та її основні етапи.
2. Державність Франції в період конституційної монархії.
3. Декларація прав людини та громадянина 1789 р.

Література [14; 18; 34; 56; 103]

Тема 10. Абсолютна монархія в Російській імперії

Питання для самостійного опрацювання

1. Предумови встановлення абсолютної монархії Росії, її особливості.
2. Суспільний устрій Росії (XVIII ст.).
3. Станові реформи Петра I та Катерини II.
4. Державний лад Росії (XVIII ст.)
5. Джерела та основні риси права в період абсолютної монархії в Росії.

Теми рефератів

1. Кримінальне право Росії за “Артикулами військовими...”
2. Виникнення та розвиток поліції в Росії в (XVIII ст.).

3. “Освічений” абсолютизм та його особливості.

Література [20; 33; 38; 77; 90; 101]

Питання для другого модульного самостійного контролю

1. Коли було введено в обіг поняття “феодалізм”?
2. У яких відносинах перебували між собою васал і сеньйор?
3. Яке значення мало для історії рицарство?
4. Які основні ознаки феодалізму?
5. Які види повинностей виконувалися населенням на користь феодала?
6. Які етапи пройшли у своєму розвитку феодалні держави?
7. На якій території було утворено Франкське королівство?
8. Хто з франкських правителів виступав ініціатором проведення бенефіціальної реформи?
9. Коли і за яким нормативним актом утворено феодалну Францію?
10. Як називався французький станово-представницький орган?
11. Які питання врегулював Великий березневий ордонанс?
12. Які джерела французького феодалного права ви можете назвати?
13. Коли і за яким нормативним актом утворилася феодална Німеччина?
14. Кого називали курфюрстами? Окресліть їх повноваження.
15. Який англійський монарх дарував грамоту Велика хартія вольностей?
16. Яке історичне значення має Велика хартія вольностей?
17. Коли у Англії було створено парламент?
18. Кого у феодалній Англії називали джентрі?
19. Які повноваження мала Зоряна палата?
20. Які ви знаєте джерела права феодалної Англії?
21. Коли був скликаний перший станово-представницький орган у Росії; як він називався?
22. Який цар розпочав опричнину?
23. Коли були завойовані Казанське, Астраханське та Сибірське ханства?
24. В якому році було прийняте Соборне уложення?
25. З яким органом цар поділяв владу в період станово-представницької монархії?
26. Яка структура Соборного уложення?
27. Доведіть або спростуйте тезу про привілейоване соціальне становище французького духовенства та дворянства в період абсолютизму.

28. Чи публічно розглядалися судові справи в період абсолютизму?
29. Які злочини у період абсолютизму у Франції вважалися найтяжчими?
30. Що було головними доказами в суді Франції?
31. В якому столітті встановлюється абсолютизм у Німеччині?
32. Який клас у Пруссії був правлячим?
33. Яка структура “Кароліни”?
34. В який час діяла “Кароліна”?
35. Що таке Зоряна палата в Англії?
36. Що було основою збройної сили в Англії періоду абсолютизму?
37. Які функції виконувала Таємна рада?
38. Хто визначив функції Таємної ради?
39. Яка структура Таємної ради?

II СЕМЕСТР

Змістовий модуль III. Держава і права нового часу

Тема 11. Держава і право буржуазної Англії

Питання для самостійного опрацювання

1. Передумови буржуазної революції в Англії. Правління Карла I. “Петиція про права” 1628 р.
2. Буржуазна революція, її особливості та етапи.
3. Формування буржуазної держави. Встановлення індепендентської республіки.
4. Протекторат О. Кромвеля. “Інструмент управління” 1653 р.
5. Утвердження конституційної монархії (“Хабеас корпус акт”, “Білль про права”, “Закон про “престолонаступництво”).

Теми рефератів

1. Правління Карла II Стюарда.
2. Правління Якова II Стюарда.
3. “Славна революція” 1688 р.
4. Характеристика права буржуазної Англії.

Література [12; 13; 28; 29; 30; 68; 108]

Тема 12. Історія держави і права США

Питання для самостійного опрацювання

1. Війна за незалежність 1775-1783 рр. та утворення США. Специфіка визвольної війни у США.

2. Проголошення незалежності США 1776 р.
3. Основні етапи конституційного розвитку США:
  - а) статті конфедерації 1787 р.;
  - б) Конституція США 1787 р.;
  - в) громадянська війна, перший цикл поправок до Конституції США;
  - г) другий цикл поправок.
4. Державний лад США.
5. Судова система за Конституцією США.

Теми рефератів

1. Громадянська війна Півночі і Півдня.
2. “Чорні кодекси”, “політика сегрегації”.
3. Американська правова система. Судочинство.

Література [6; 31; 52; 76; 81; 75; 108]

Тема 13. Виникнення і розвиток буржуазної держави і права у Франції

Державний лад і право Франції в період революційних перетворень

Питання для самостійного опрацювання

1. Революція 1798-1794 рр. та етапи становлення конституційного ладу:
  - а) декларація прав людини і громадянина 1789 р.;
  - б) Франція як конституційна монархія за Конституцією 1791 р.
2. Розвиток державного ладу Франції в період Першої республіки:
  - а) закріплення системи державних органів у Франції за Конституцією 1791 р.;
  - б) перехід влади до жирондистів. Діяльність Національного установчого конвенту;
  - в) якобінська диктатура. Декларація та Конституція 1793 р. Діяльність надзвичайних органів;
  - г) термідоріанський переворот та Конституція 1795 р.
3. Зміни у державному ладі Франції періоду Першої монархії. Конституція 1799 р.

Загальна характеристика державного ладу та права буржуазної Франції у (XIX ст.)

Питання для самостійного опрацювання

1. Реставрація бурбонів (причини та наслідки). Хартія 1814 р.
2. Липнева монархія. Хартія 1830 р.

3. Лютнева революція і проголошення республіки. Конституція Другої республіки 1848 р.
4. Друга імперія. Конституція 1852 р.
5. Паризька комуна 1871 р.
6. Третя республіка. Конституційні закони 1875 р.

Теми рефератів

1. Цивільний кодекс законів Наполеона Б.1804 р.
2. Кримінальний кодекс Франції 1810 р.

Література [3; 4; 18; 26; 32; 73; 107; 108]

Тема 14. Виникнення держави і права буржуазної Німеччини

Питання для самостійного опрацювання

1. Падіння Священної Римської імперії германської нації. Утворення Німецького союзу. Розвиток Німеччини у першій половині XIX ст.
2. Об'єднання Німеччини на чолі з Пруссією. Конституція 1871 р. Державний лад імперії та її політичний режим.
3. Німецький кримінальний кодекс 1871 р.

Теми рефератів

1. Створення Німецької імперії.
2. Цивільне уложення Німеччини 1900 р.

Література [27; 68; 72; 103; 108; 114; 119; 121]

Тема 15. Паризька комуна та утворення Третьої французької республіки

Питання для самостійного опрацювання

1. Реставрація бурбонів (причини та наслідки). Хартія 1814 р. Лютнева монархія. Хартія 1830 р. Лютнева революція і проголошення республіки. Конституція Другої республіки 1848 р. Друга імперія. Конституція 1852 р. Паризька комуна 1871 р.
2. Третя республіка. Конституційні закони 1875 р. Причини виникнення Паризької комуни. Злам Паризькою комуною буржуазної державної машини. Утворення нових пролетарських органів влади. Державний лад і законодавство Паризької комуни 1871 року.
3. Соціально-економічні заходи Паризької комуни. Організація суду та прокуратури.

Теми рефератів

1. Друга імперія. Конституція 1852 р. та передумови утворення Паризької комуни.
2. Зміст та діяльність нових пролетарських органів державної влади.
Література [3; 4; 18; 26; 32; 73; 107; 108]

Тема 16. Держава і право Російської імперії XIX – поч. XX ст.

Характеристика проведення буржуазних реформ в Росії у другій половині XIX ст.

Питання для самостійного опрацювання

1. Передумови та причини провадження буржуазних реформ у Росії у другій половині XIX ст.
2. Селянська реформа 1861 р.
3. Земська та міська реформи 1864 р.
4. Судова реформа 1864 р.

Теми рефератів

1. Воєнна реформа російського уряду та їх наслідки.
2. Аграрна реформа Столипіна.
3. Звід законів Російської імперії.

Література [35; 36; 40; 91; 119]

Тема 17. Держава і право Росії в період імперіалізму та першої буржуазно-демократичної революції

Питання для самостійного опрацювання

1. Передумови буржуазно-демократичних перетворень у Росії.
2. Зміни в державному ладі. Утворення Державної думи, її компетенція і структура.
3. Виникнення Рад робітничих і солдатських депутатів.
4. Мілітаризація державного апарату в період Першої світової війни.
5. Лютнева буржуазно-демократична революція та її наслідки.

Теми рефератів

1. Повалення монархії в Росії та встановлення двовладдя.
2. Виникнення Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів.
3. Діяльність Тимчасового уряду та органів місцевого управління та самоврядування.
4. Стан та зміст законодавства у 1917 р.

Література [16; 22; 24; 89; 94; 116]

Питання для третього модульного самостійного контролю

1. Коли в Англії почав формуватися капіталізм?
2. Які особливості процесу капіталізації Англії?
3. Які суспільні верстви були в опозиції до короля?
4. Кого називали пуританами?
5. Який парламент називався:
  - а) коротким;
  - б) довгим?
6. У чому відмінність між вігами і торі?
7. Яка структура англійського парламенту?
8. У який період в Англії існувала республіка?
9. Коли в Англії відбулася промислова революція?
10. Кого називають тред-юніонами?
11. Які джерела англійського буржуазного права?
12. Що ви знаєте про англійську колоніальну політику?
13. Коли було розпочато заснування північноамериканських колоній?
14. Які відмінності існували у розвитку північноамериканських колоній?
15. Скільки англійських колоній нараховувалося у Північній Америці у середині XVIII ст. ?
16. Які рішення були прийняті I Континентальним конгресом?
17. Які причини війни між Півднем і Північчю?
18. За якого президента було відмінено рабство?
19. Якими економічними чинниками була зумовлена Велика французька революція?
20. Хто із французьких мислителів належить до просвітителів?
21. Назвіть дату початку Першої французької революції?
22. Які основні права і свободи проголосила Декларація прав людини і громадянина?
23. Із яких частин складалася перша Конституція Франції?
24. Коли було проголошено Першу французьку республіку?
25. У чому полягала якобінська диктатура?
26. Коли було проголошено Другу французьку республіку?
27. Коли було проголошено Другу французьку імперію?
28. Чому припинила існування Друга французька імперія?
29. Яке значення кодексів Наполеона?

30. Що було гальмом у розвитку капіталістичних відносин у Росії в XIX ст.?
31. Як впливало кріпосне право на розвиток сільського господарства в Росії?
32. Яка взаємозалежність кріпосного права з розвитком промисловості в Росії?
33. Селянська реформа 1861 р. та її наслідки.
34. Хто міг стати гласним міської думи?
35. Хто міг стати гласним земської думи?
36. Які повноваження земської думи?
37. Які повноваження міської думи?
38. В чому сутність аграрної реформи П. А. Столипіна?
39. Де вперше виникли Ради робітничих депутатів?
40. Під тиском яких обставин імператор Росії відрікся від престолу?
41. Назвіть імператора Росії, який відрікся від престолу?
42. Представники яких політичних сил ввійшли в Тимчасовий уряд?
43. Яке основне завдання мав вирішити Тимчасовий уряд?

Змістовий модуль IV. Історія держави і права новітнього часу

Тема 18. Жовтнева революція в Петрограді.

Створення та розвиток Радянської держави і права (1917-1921 рр.)

Питання для самостійного опрацювання

1. II Всеросійський з'їзд Рад. Створення радянського державного апарату. Нормативно-правові акти радянського уряду.
2. Розробка, прийняття та загальна характеристика Конституції РРФСР 1918 р.
3. Створення радянського соціалістичного права:
  - а) цивільне право;
  - б) шлюбно-сімейне право;
  - в) земельне право.

Теми рефератів

1. Діяльність Тимчасового уряду та його законодавство.
2. Вибори та розгін Установчих зборів.

Література [45; 66; 114; 119]

Тема 19. Вплив більшовистської держави і права на світову історію

Питання для самостійного опрацювання

1. Листопадова революція в Німеччині. Утворення республіки.
2. Веймарська Конституція 1919 р.
3. Угорська революція 1919 р., її наслідки.
4. Утворення незалежних національних держав у Європі.
5. Комуністична експансія на Захід.
6. Створення Комінтерну та його діяльність.

Теми рефератів

1. Версальський договір та його основні положення.
2. Проголошення Угорщини радянською республікою та розбудова державного апарату.
3. Прийняття Конституції в Польщі в 1921 році та її основні положення.

Література [80; 103; 108; 121]

Тема 20. Історія держави і право СРСР (1922-1945 рр.)

Історія держави і право СРСР (1922-1945 рр.)

Питання для самостійного опрацювання

1. Утворення СРСР. Конституція СРСР 1924 р.
2. Конституція СРСР 1934 р. Характеристика основних положень.
3. Розвиток права в 30-ті роки.
4. Велика Вітчизняна війна. Перебудова державного апарату.

Теми рефератів

1. Кодифікація радянського законодавства в 20-ті роки.
2. Радянсько-німецькі договори 1939 р. та їх наслідки.
3. Зміни в радянському праві у період Великої Вітчизняної війни.

Пострадянський період розвитку суспільства

Питання для самостійного опрацювання

1. Основні зміни в суспільному і державному ладі СРСР після Великої Вітчизняної війни.
2. Конституція СРСР 1977 р. Характеристика основних положень.
3. Розвиток права. Кодифікація російського законодавства.
4. Розпад Союзу РСР. Утворення СНД.

Теми рефератів

1. Реорганізація органів внутрішніх справ у 50-60-х роках.
2. Реабілітація безпідставно репресованих громадян в роки культу особи Сталіна.
3. Проблеми національно-державного будівництва СРСР в 40-50-х роках.

Література [23;45; 46; 66; 80]

Тема 21. Держава і право США в новітній час

Питання для самостійного опрацювання

1. Розвиток державно-монополістичного капіталізму в США.
2. “Новий курс” Ф. Д. Рузвельта.
3. Місцеве управління, суд, поліція.

Теми рефератів

1. США в міжвоєнний період.
2. Прийняття 18-21 поправок до Конституції США.

Література [50; 53; 57; 63; 64; 114; 121]

Тема 22. Післявоєнний державно-правовий розвиток країн світу

Питання для самостійного опрацювання

1. Веймарська республіка в Німеччині та її Конституція.
2. Державний лад та право Англії.
3. Основні зміни в державно-правовому розвитку США. “Новий курс” президента Рузвельта.

Теми рефератів

1. Встановлення фашизму в Німеччині, його державний механізм та політичний режим.
2. Особливості фашистських режимів в Італії та Японії.

Література [25; 29; 37; 63; 64]

Тема 23. Виникнення нових незалежних держав у Центральній Європі

Питання для самостійного опрацювання

1. Утворення Четвертої республіки у Франції. Конституція 1946 р.
2. Крах фашистської держави у Німеччині. Утворення ФРН. Конституція 1949 р.
3. Криза і крах фашизму в Італії. Проголошення демократичної республіки. Конституція 1947 р.

4. Післявоєнний розвиток Японії. Конституція 1947 р. Основні зміни у праві провідних світових держав.
5. Народно-демократичні революції у країнах Європи та Азії. Основні соціальні та державно-правові перетворення.
6. Національно-визвольні революції в державах Азії, Африки та Латинської Америки. Утворення незалежних держав, втручання іноземних держав у внутрішні справи незалежних країн, “капіталістичний” та “некапіталістичний” шлях їх розвитку. Загальна характеристика права молодих держав Азії, Африки та Латинської Америки.

Теми рефератів

1. Адміністративно-командні методи відбудови народного господарства та керівництва ним. Посилення репресій як засобу зміцнення тоталітарного режиму.
2. Початок реабілітації осіб, незаконно репресованих у роки культу особи Сталіна. Ліквідація позасудових органів. Перебудова роботи КДБ (1954 р.), міліції, виправно-трудових закладів.
3. Наростання негативних явищ у національно-державному будівництві. Діяльність Радянської держави у сфері законності та правопорядку.
4. Розпад Союзу РСР. Створення Співдружності Незалежних Держав 1991 р.
5. Криза та розпад системи соціалістичних держав. Демократичні революції 1989-1990 рр. і демонтаж тоталітарно-комуністичних режимів.

Література [23; 66; 72; 97; 114]

Питання для четвертого модульного самостійного контролю

1. Кінець другої імперії та Веймарська конституція 1919 року.
2. Становлення третього рейха та законодавче оформлення фашистського режиму.
3. Завершення Другої світової війни та повоєнний розвиток країни: НДР та ФРН.
4. Особливості сучасного цивільного, сімейного і комерційного права Німеччини.
5. Англосаксонські держави та норманське завоювання.
6. Велика Британія у ХХ ст.: основні зміни у сучасному англійському праві.

7. Вплив англійського права на правові системи сучасності. Вступ Великої Британії до Європейського Союзу.
8. “Новий курс” Рузвельта. Становлення соціального законодавства і законодавства про профспілки.
9. Звичаєво-правова основа виникнення держави і права країн третього світу.
10. Основи та історичні перспективи марксистсько-ленінської концепції держави і права.
11. Держава і право соціалістичних країн Азії та Куби. Особливості правових систем СРВ, КНДР і Куби.
12. Держава і право Китайської Народної Республіки: основні етапи, документи та основні тенденції в сучасному праві Китаю.
13. Формування основних принципів міжнародного права.
14. Формування нового міжнародного правопорядку по завершенню Другої світової війни: всезагальна декларація прав людини 1948 року.
15. Утворення Європейського Союзу та перспективи його розвитку.

ПИТАНЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що вивчає ІДПЗК?
2. ІДПЗК — це історична чи юридична наука?
3. Як взаємодіє ІДПЗК із іншими науками?
4. У чому відмінність ІДПЗК від всесвітньої історії, теорії держави і права та історії держави і права України?
5. Хто є основоположником науки ІДПЗК?
6. Для чого вивчається студентами курс ІДПЗК?
7. Як у історико-правовій науці тлумачиться термін “Стародавній Схід”?
8. У чому відмінність між домашнім (“патріархальним”) і класичним рабством?
9. Коли виникла Вавилонська держава?
10. Яка відмінність між Вавилоном, Вавилонією та Месопотамією?
11. Який порядок укладання договорів у Стародавньому Єгипті?
12. Який шлюбний вік був встановлений для вавилонян?
13. Які основні періоди розвитку Стародавнього Єгипту?
14. Матріархат чи патріархат існував у стародавньому Єгипті?
15. У якому віці єгиптяни, зазвичай, укладали шлюб?
16. Які покарання застосовували до державних злочинців у Стародавньому Єгипті?

17. Які індійські держави II тис. до н. е. ви можете назвати?
18. Які питання регламентують закони Ману?
19. Які джерела староіндійського права ви можете назвати?
20. Які судові інститути в Індії ви можете назвати?
21. Чи допускалося у Стародавній Індії розлучення?
22. У чому полягає відмінність античних держав від стародавньо — східних?
23. Які функції виконували народні збори на різних етапах старогрецької державності?
24. У чому проявилася демократичність устрою державності?
25. Якою за формою державного правління була Стародавня Спарта?
26. Яка держава виникла в часі найпізніше — Афіньська держава, Стародавній Рим чи Спарта?
27. Скільки “царів-рексів” було в Стародавньому Римі за царського періоду розвитку?
28. Що означає термін “центурія”?
29. Коли були прийняті закони XII таблиць?
30. Як набувалося та втрачалося громадянство Риму?
31. Які права давали особі повна правоздатність?
32. На який термін могла бути обрана особа — магістрат?
33. У чому сутність принципату як форми правління?
34. У чому сутність доміанату як форми правління?
35. Які причини сприяли втраті могутності Римської імперії та зумовили їх крах?
36. Як ви розумієте поняття “звичаєве право”?
37. Коли у Римі виникають закони?
38. Із якою метою магістрати видавали едикти?
39. Кого з найвидатніших юристів в Римі ви можете назвати?
40. Які існували різновиди імператорських конституцій?
41. Чи проводилися у Римі кодифікаційні роботи?
42. Які різновиди шлюбу у Римі?
43. Хто у Римі міг бути спадкоємцем?
44. Яку власність називали квіритською?
45. Як здійснювався обряд манципації?
46. Коли було введено в обіг поняття “феодалізм”?
47. У яких відносинах перебували між собою васал і сеньйор?
48. Яке значення мало для історії рицарство?
49. Які основні ознаки феодалізму?

50. Які види повинностей виконувалися населенням на користь феодала?
51. Які етапи пройшли у своєму розвитку феодальні держави?
52. На якій території було утворено Франкське королівство?
53. Хто з франкських правителів виступав ініціатором проведення бенефіціальної реформи?
54. Коли і за яким нормативним актом утворено феодальну Францію?
55. Як називався французький станovo-представницький орган?
56. Які питання врегулював Великий березневий ордонанс?
57. Які джерела французького феодального права ви можете назвати?
58. Коли і за яким нормативним актом утворилася феодальна Німеччина?
59. Кого називали курфюрстами? Окресліть їх повноваження.
60. Який англійський монарх дарував Велику хартію вольностей?
61. Яке історичне значення має Велика хартія вольностей?
62. Коли у Англії було створено парламент?
63. Кого у феодальній Англії називали джентрі?
64. Які повноваження мала Зоряна палата?
65. Які ви знаєте джерела права феодалної Англії?
66. Коли був скликаний перший станovo-представницький орган у Росії і як він називався?
67. Який цар розпочав опричнину?
68. Коли були завойовані Казанське, Астраханське та Сибірське ханства?
69. В якому році було прийняте Соборне уложення?
70. З яким органом цар поділяв владу в період станovo-представницької монархії?
71. Яка структура Соборного уложення?
72. Доведіть або спростуйте тезу про привілейоване соціальне становище французького духовенства та дворянства в період абсолютизму.
73. Чи публічно розглядалися судові справи в період абсолютизму?
74. Які злочини у період абсолютизму у Франції вважалися найтяжчими?
75. Що було основними доказами в суді Франції?
76. В якому столітті встановлюється абсолютизм у Німеччині?
77. Який клас у Пруссії був правлячим?

78. Яка структура “Кароліни”?
79. В який час діяла “Кароліна”?
80. Що таке Зоряна палата в Англії?
81. Що було основою збройною силою в Англії періоду абсолютизму?
82. Які функції виконувала Таємна рада?
83. Хто визначив функції Таємної ради?
84. Яка структура Таємної ради?
85. Коли в Англії почав формуватися капіталізм?
86. Які особливості процесу капіталізації Англії?
87. Які суспільні верстви були в опозиції до короля?
88. Кого називали пуританами?
89. Який парламент називався коротким та довгим?
90. У чому відмінність між вігами і торі?
91. Яка структура англійського парламенту?
92. У який період в Англії існувала республіка?
93. Коли в Англії відбулася промислова революція?
94. Кого називають тред-юніонами?
95. Які джерела англійського буржуазного права?
96. Що ви знаєте про англійську колоніальну політику?
97. Коли було розпочато заснування північноамериканських колоній?
98. Які відмінності існували у розвитку північноамериканських колоній?
99. Скільки англійських колоній нараховувалося у Північній Америці у середині XVIII ст. ?
100. Які рішення були прийняті I Континентальним конгресом?
101. Які причини війни між Півднем і Північчю?
102. За якого президента було відмінено рабство?
103. Якими економічними чинниками була зумовлена Велика французька революція?
104. Хто із французьких мислителів належить до просвітителів?
105. Назвіть дату початку Першої французької революції.
106. Які основні права і свободи проголосила Декларація прав людини і громадянина?
107. Із яких частин складалася перша Конституція Франції?
108. Коли було проголошено Першу французьку республіку?
109. У чому полягала яacobінська диктатура?
110. Коли було проголошено Другу французьку республіку?

111. Коли було проголошено Другу французьку імперію?
112. Чому припинила існування Друга французька імперія?
113. Яке значення кодексів Наполеона?
114. Що було гальмом у розвитку капіталістичних відносин у Росії в XIX ст.?
115. Як впливало кріпосне право на розвиток сільського господарства в Росії?
116. Яка взаємозалежність кріпосного права з розвитком промисловості в Росії?
117. Селянська реформа 1861 р. та її наслідки.
118. Хто міг стати гласним міської думи?
119. Хто міг стати гласним земської думи?
120. Які повноваження земської думи?
121. Які повноваження міської думи?
122. В чому сутність аграрної реформи П. А. Столипіна?
123. Де вперше виникли Ради робітничих депутатів?
124. Під тиском яких обставин імператор Росії відкрісся від престолу?
125. Назвіть імператора Росії, який відкрісся від престолу.
126. Представники яких політичних сил ввійшли в Тимчасовий уряд?
127. Яке основне завдання мав вирішити Тимчасовий уряд?
128. Кінець другої імперії та Веймарська конституція 1919 року.
129. Становлення Третього рейху та законодавче оформлення фашистського режиму.
130. Завершення Другої світової війни та повоєнний розвиток країн: НДР та ФРН.
131. Особливості сучасного цивільного, сімейного і комерційного права Німеччини.
132. Англосаксонські держави та норманське завоювання.
133. Велика Британія у XX ст.: основні зміни у сучасному англійському праві.
134. Вплив англійського права на правові системи сучасності. Вступ Великої Британії до Європейського Союзу.
135. “Новий курс” Рузвельта. Становлення соціального законодавства і законодавства про профспілки.
136. Звичаєво-правова основа виникнення держави і права країн третього світу.
137. Основи та історичні перспективи марксистсько-ленінської концепції держави і права.

138. Формування основних принципів міжнародного права.
139. Формування нового міжнародного правопорядку по завершенню Другої світової війни: всезагальна Декларація прав людини 1948 року.
140. Утворення Європейського Союзу та перспективи його розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Авдеев В.* История Древнего Востока. — М., 1983.
2. *Ашев И.* История Древнего Востока. — М., 1970.
3. *Бажанов А.* Органы юстиции Парижской коммуны. — К., 1971.
4. *Батьер К. И.* История государства и права Франции периода буржуазной революции 1789-1794 гг. — М., 1984.
5. *Белявский В. А.* Вавилон легендарный и Вавилон исторический. — М., 1971.
6. *Бельсон Я., Ливанцев К. Е.* История государства и права США. — Л., 1982.
7. *Безускул В.* “Афинская политика” Аристотеля как источник истории государственного строя Афин до конца V в.(до н. э.). — X., 1895.
8. *Бирюков Ю.* Государство и право Древнего Рима. — М., 1969.
9. *Бойченко Г.* Конституция США. Толкование и применение в эпоху империализма. — М., 1959.
10. *Бонгард-Левин Г.* Индия эпохи Маурьев. — М., 1973.
11. *Бонгард-Левин Г., Ильин Г.* Древняя Индия. — М., 1969.
12. *Браг М. А.* Кромвель и его время. — М., 1990.
13. *Браг М. А.* Великая английская революция в портретах ее деятелей. — М., 1990.
14. *Бромхед П.* Эволюция Британской конституции. — М., 1978.
15. *Бельсон Я., Ливанцев К.* История государства и права США. — Л., 1982.
16. *Васильева И., Гальперин Г., Королев А.* Первая российская революция и самодержавие. — Л., 1975.
17. *Виноградов П.* Исследования по социальной истории Англии в средние века. — М., 1987.
18. *Вопросы* государства и права во французской буржуазной революции XVIII в. — М., 1940.

19. *Всеобщая история государства и права* / Под ред. К. И. Батыра — М., 1996.
20. *Галанза П.* Феодалное государство и право Германии. — М., 1963.
21. *Галанза П. Н.* Феодалное государство и право Франции. — М., 1963.
22. *Горин П.* Очерки по истории Советов рабочих депутатов в 1905 г. — М., 1930.
23. *Гордон Л. А., Клоков Э. В.* Что это было? Размышления о предпосылках и итогах того, что случилось с нами в 30-40-е годы. — М., 1989.
24. *Государственная дума в России в документах и материалах.* — М., 1957.
25. *Государственный строй США.* — М., 1976.
26. *Государство и право Парижской коммуны.* — К., 1971.
27. *Граский В. С.* Всеобщая история государства и права. Учебн. для вузов. — М., 2001.
28. *Гутнова Е.* Возникновение английского парламента. — М., 1959.
29. *Дайси А. В.* Основы государственного права Англии: Введение в изучение английской конституции / Под ред. П. Г. Виноградова. — 2-е изд. — СПб., 1907.
30. *Дмитриевский Н.* Законодательство английской революции 1640-1660. — М.; Л., 1946.
31. *Джефферсон Т.* Автобиография. Заметки о штате Виргиния. — Л., 1990.
32. *Джеджила I.* Історія Франції. — К., 1954.
33. *Ерошкин Н. П.* История государственных учреждений дореволюционной России. — М., 1983.
34. *Захер Я.* Французская революция в документах. 1798-1794. — Л., 1926.
35. *Зайончковский П. А.* Отмена крепостного права в России. — М., 1968.
36. *Зайончковский П. А.* Российское самодержавие в конце XIX ст. — М., 1970.
37. *Зайчук О.* Конституція США. — К., 1991.
38. *Законодательство периода становления абсолютизма // Российское законодательство X-XX вв.: тексты и комментарии: В 9 т. / Под общ. ред. О. И. Чистякова.* — М., 1988.

39. *Исаев И. А.* История государства и права СССР/ Под ред. Ю. П. Титова и А. Ф. Гончарова. — М., 1988.
40. *История государства и права СССР /* Под ред. О. И. Чистякова. — М., 1985. — Ч. 1.
41. *История государства и права зарубежных стран /* Под ред. С. А. Жидкова и Н. А. Крашениниковой. — М., 1996. — Ч. 1, 2.
42. *История Древнего Востока /* Под ред. В. И. Куцина. — М., 1983.
43. *История средних веков: В 3 т./* Под ред. Е. Косминского. — М., 1952. — Т. 1.
44. *История средних веков /* Под ред. Н. Колесниченко. — М., 1980.
45. *История спорят. Тринадцать бесед.* — М., 1988.
46. *История государства и права СРСР/* Под ред. Ю. С. Кукушкина, О. И. Чистякова — М., 1986. — Ч. 2.
47. *История Древней Греции.* — М., 1962.
48. *История Советской Конституции в документах.* — М., 1957.
49. *Жидков О.* История государства и права Древнего Востока. — М., 1963.
50. *Каленский В. Г.* Билль о правах в конституционной истории США. — М., Наука, 1983.
51. *Калинина З. А.* Истоки индийского права // Правоведение. — 1979. — № 1.
52. *Каменский В. Г.* Билль о правах в конституционной истории США: Историко — юридические исследования. — М., 1983.
53. *Карлен Д.* Американские суды, система й персонал. — М., 1972. — С. 15-43.
54. *Катрич В.* Государство и право Древнего Рима. — К., 1974.
55. *Кечекьян С.* Государство и право Древней Греции. — М., 1963.
56. *Конституции и законодательные акты буржуазных государств XVII-XIX вв.* Англия, США, Франция, Италия, Германия. — М., 1957.
57. *Конституция США 1778 г.* Поправка к федеральной конституции. “Новый курс” Рузвельта // Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. — М., 1984.
58. *Косарев А.* Римское право. — М., 1986.
59. *Корсунский А.* Возникновение феодальных отношений в Западной Европе. — М., 1986-1973.
60. *Крашениникова Н. А.* Источники древнеиндийского права и их развитие средневековой Индии // Правоведение. — 1980. — № 1.
61. *Крилова Н.* Английское государство. — М., 1981.

62. *Крижанківський В. П.* Історія Стародавнього Світу. — К., 1996.
63. *Крышов Б. С.* Полиция США. Основные черты организации и деятельность. — М., 1974. — С. 3-77.
64. *Крылов Б. С.* США: федерализм, штаты и местное управление. — М., 1968. — С. 3-243.
65. *Кудрявцев М.* Кастовская система в Индии. — М., 1992.
66. *Кукушкин Ю. С., Чистяков О. И.* Очерк истории Советской Конституции. — М., 1987.
67. *Лавровский В. М.* Сборник документов по английской буржуазной революции XVII в. — М., 1973.
68. *Ливанцев К. Е.* История буржуазного государства и права. — Л., 1986.
69. *Либберберг І.* Велика французька революція. — Харків, 1931.
70. *Лосев А.* Гомер. — М., 1996.
71. *Люблинская А.* Структура сословного представительства в средневековой Франции // Вопросы истории. — 1972. — № 1.
72. *Макарчук В. С.* Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посіб. — 3-тє вид. — К., 2001.
73. *Манфред А.* Французская буржуазная революция конца XVIII в. — М., 1956.
74. *Машкін М.* Історія Стародавнього Риму. — К., 1952.
75. *Мини А. А., Языков Е. Ф.* Конституция США. История и современность. — М., 1988.
76. *Мишин А., Языков Е. Ф.* Конституция США. История и современность. — М., 1988.
77. *Нерсесянц В.* История права: Англия и Россия. — М., 1990.
78. *Носов Н. Е.* Становление сословно-представительских учреждений в России. — М., 1969.
79. *Неусыхин А.* Проблемы европейского феодализма: Избр. труды. — М., 1974.
80. *Образование СССР: Сб. документов.* — М., 1972.
81. *Очерки новой и новейшей истории США.* — М., 1960.
82. *Паршиков А.* Организация суда в афинском государстве // Вест. Древней истории. — 1974. — № 2.
83. *Перетерский И.* Дигесты Юстиниана. — М., 1984.
84. *Полянский Н.* Царские военные суды в борьбе с революцией 1905-1907 гг. — М., 1958.
85. *Подопригора О.* Основы римского гражданского права. — К., 1990.

86. *Покровский И.* История римского права. — СПб., 1913.
87. *Покровский С.* Салическая правда и ее сходство с Русской правдой // Советское государство. — 1936. — № 5.
88. *Протоколы* заседаний Парижской коммуны 1871 г. — М., 1959.
89. *Пушкарева И.* Февральская буржуазно-демократическая революция 1917 г. в России. — М., 1982.
90. *Рогожин И. А., Ярмыш А. И.* Государство и право России в период становления и развития абсолютизма (2-я половина XVII — конец XVIII вв.). — М., 1989.
91. *Российское законодательство X-XX вв.: тексты, комментарии:* В 9 т. / Под общ. ред. О. И. Чистякова. — М., 1984-1989. — Т. 9.
92. *Русское централизованное государство: образование и эволюция (XV-XVII вв.).* — М., 1980.
93. *Савело К.* Раннефеодальная Англия. — М., 1977.
94. *Сафронова И.* Государство и право России в период от февраля до октября 1917 г. — М., 1980.
95. *Сергеев В.* История Древней Греции. — М., 1984.
96. *Скриплев Е.* Основные черты Древнего Востока (Законы Хаммурапи). — М., 1964.
97. *Соколова А.* Варварские правды. — Чита, 1969.
98. *Стахов М. Н.* Государство и право феодальной Англии. — Харьков, 1964.
99. *Страхов М. М.* Всесвітня історія держави і права. Держава і право Стародавнього світу. — К., 1994. — Вип. 1.
100. *Титикова С. С.* Сословно-представительская монархия в России. — М., 1987.
101. *Титов Ю. П.* Проблема российского абсолютизма // Ю. П. Титов Проблема истории абсолютизма. — М., 1983.
102. *Тихомиров М. Н.* Российское государство XV-XVII вв. — М., 1973.
103. *Тищик Б.* Історія держави і права Німеччини. — Л., 1973.
104. *Тищик Б. Й.* Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посіб.: У 2 т. — Львів, 1999.
105. *Тищик Б., Орач С.* Основи римського приватного права. — Л., 1994.
106. *Тищик Б.* Держава і право Стародавнього Риму: Навч. посіб. — Л., 1998.
107. *Туға-Барановский Д.* Наполеон и республиканцы. — Саратов, 1980.
108. *Хома Н. М.* Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посіб. — К., 2003.

109. *Хрестоматія* по истории стран Древнего Востока. — М., 1980.
110. *Хрестоматія* по истории Древней Греции. — М., 1964.
111. *Хрестоматія* по истории Древнего Рима. — М., 1962.
112. *Хрестоматія* памятников феодального государства и права стран Европы. — М., 1961.
113. *Хачатурян Н. А.* Возникновение генеральных штатов во Франции. — М., 1976.
114. *Федоров К. Г.* Історія держави і права зарубіжних країн. — К.: Вища шк., 1994. — С. 348-388.
115. *Черепнин Л. В.* Земские соборы Русского государства XV-XVII вв. — М., 1978.
116. *Черменский Е.* IV Государственная дума и свержение царизма в России. — М., 1976.
117. *Черниловский З.* История феодального государства и права. — М., 1959.
118. *Юзефович И.* Джордж Вашингтон и борьба за независимость Америки. — М., 1941.
119. *Шевченко О. О.* Історія держави і права зарубіжних країн. — К., 1994. — С. 220-245.
120. *Шевченко О. О.* Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн. — К., 1996.
121. *Шевченко О. О.* Історія держави і права зарубіжних країн. — К., 1997.
122. *Шостенко І. І., Шостенко О. І.* Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посіб., — К., 2005.
123. *Шинни М.* Древние африканские государства: Пер. с англ. — М., 1982.
124. *Штаерман Е.* Расцвет рабовладельческих отношений в Римской республике. — М., 1964.
125. *Штокман В. В.* История Англии в средние века. — Л., 1973.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни	
“Історія держави і права зарубіжних країн”	12
Теми самостійної роботи студентів.....	14
Питання для самоконтролю.....	31
Список літератури	36

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп’ютерне верстання *І. О. Музика*

Зам. № ВКЦ-4305

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротаційний трафаретний.

Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*